FOTO VALLO KRUUSER

Kõike muud kui külmetav

kunstnik

Kaido Ole kinnitab teda ateljees külastanud **Kadri Karrole**, et elu peaks olema midagi enamat kui hommikune ärkamine ja õhtune magamaminek. ▸▸ 36

35 ◀◀

"Mulle endale on mugavam sind all oodata. Vaadata möödaruttavaid inimesi ja nautida varakevadist ilma. Kui jääd veits hiljaks, siis see mind ei tapa, lõbu jätkub lihtsalt kauemaks," kirjutas Ole, kui intervjuud kokku leppisime.

Jaanuari lõpus avas maalikunstnik Kaido Ole (49) Kumu suures saalis mastaapse isikunäituse "Kena kangelane ja küllaga vaikelusid", järjekorras kahekümne kuuenda, kui arvestada ka neid, mis 2000. aastate esimesel poolel sündisid koos Marko Mäetammega loomingulises tandemis nimega John Smith.

Vaikelud on suured, kena kangelane hiiglaslik. Osa töödest valmis suure formaadi tõttu teatri NO99 saalis. Avamine oli uhke, rahvast palju, kunstniku kõne liigutav. Näitusele on järgnenud loengud, *artist talk*'id, veebruari lõpus ilmus stiilne kataloog.

Ole on staar, endine maaliprofessor, Kristjan Raua nimelise aastapreemia laureaat, kaks korda Kultuurkapitali aastapreemia pälvinud kunstnik, kelle töid teatakse, hinnatakse, ja oh üllatust, ka ostetakse.

Ta räägib meelsasti ja huvitavalt, tegutseb aktiivselt ja on aastaid tagasi Viinistus rokkinud külmetava kunstniku loost sama kaugel kui kuu päikesest.

Kokkulepitud päeval ongi ilm varakevadine, päike paistab ja tuul pühib mööda Vabaduse väljakut hääbuvast talvest mahajäänud libisemisvastaseid kivikillukesi. Kunstniku ateljee, kus ta on töötanud viimased neli aastat, asub, nagu paljudel teistelgi eesti kunstnikel, Vabaduse väljaku ääres. Majja astudes satume kilekotte ja muud äraviimist ootavat kraami täis trepikotta. Need asjad kuulusid aasta algul surnud maalikunstnik Ants Viidalepale, kelle endises ateljees seab ennast peagi sisse noorem põlvkond: Tõnis Saadoja.

Kunst on ikkagi pikem kui elu.

Kunst

Ole räägib, kuidas üks kunstiõpetaja kunagi tema näitusel, kus olid muu seas väljas maalitud kõlarid, oma klassile rehmas, et siin on nüüd üks trükk väljas. "Kui ta nii juhm on, siis ma kujutan ette, kui juhm ta veel igal pool mujal on, kuigi peaks ju osaliselt selle eriala inimene olema!" ütleb kunstnik otse. "Ma ei teinud neid kõlareid spetsiaalselt maaliliseks ega spetsiaalselt ka prindilikuks, vaid ma lihtsalt tegin nii, nagu oli optimaalne teha. Kui natukenegi vaadata ja uurida, on näha, et see on siiski käsitöö."

Käsitöö on ka see, mis on väljas Kumus – humoorikad vaikelud, millel on ühendavaks jooneks rattad, väikesed perfektselt maalitud sidemed "päris eluga". Ole kasutab julgelt värvi – õunarohelist, punast, kollast – ja tunnistabki, et oli nii kaua halle ja mustvalgeid töid teinud, et värviga oli huvitav katsetada. "Seda enam, et värv ei ole kunagi mu tugevaim külg olnud."

Ta räägib, kuidas esemete ja vormide reastamine ja kombineerimine andis talle maalides palju vabamad käed, laiemad piirid. Et nende tähendused ei ole nii konkreetsed. Et sai eksida reeglite vastu. Et ta sai asju teha lõdvemalt, lõbusamalt ja fantaasiarikkamalt. Sellest lõbust annavad lisaks suureformaadilistele meisterlikult maalitud töödele tunnistust ka pealkirjad: "Vaikelu pöörleva sitaratta ja juhtmepilvega", "Vaikelu igikestvast harmooniast ja rahust", "Vaikelu halvasti kokku sobivatest esemetest".

"Ma arvan, et minu asjad on endiselt tehtud äärmiselt lihtsalt, aga võib-olla see, mis sunnib neid vaatama, pidama neid meisterlikuks või isegi keeruliseks, on see, et ma liigun enam-vähem õigel rajal. Ma ei suuda uskuda, et olen kakskümmend aastat täiesti valet asja ajanud. Kõigel, mida teinud olen, on mingi ühisnimetaja. Ja mulle nii õudselt meeldib maalida, teen seda äärmiselt innukalt ja kirglikult. Ja see ongi see, mis annab asjale kvaliteedi, lihtsalt teostatud asjale läike," räägib Raplast pärit Ole, kes 1981. aastal esimesel katsel ERKIsse sisse ei saanud, hiljem aga seitse aastat Eesti Kunstiakadeemias maali õppetooli juhatas.

KUNSTNIK PUSSUPILVE SEES: "Selle töö nimi on Puss või Peer. Tegin viis eri varianti, nii palju võimalusi oli, kuidas peerupilve kujutada," ütleb Kaido Ole, ja poeb tõrkumata pilve sisse.

Sisu ja vorm

"Hea, kui ta niimoodi ei tule," ütleb Ole Kunstiakadeemia uue maja kohta, kui küsin, kuidas ta EKAga seotud inimesena vaatab selle ümber toimuvat. "See maja projekt läks juba nii rõvedaks kätte, et see poleks kindlasti enam korralik maja olnud, ei seest ega väljast. See oleks olnud mingi hädine kompromiss rahalise seisu ja loodetud ruutmeetrite ja arhitektuurse kvaliteedi vahel."

Kunstnik tunnistab, et muretsebki imelikul kombel kõige rohkem selle maja pärast, et ometi "mingit junni kesklinna ei ehitataks", sest "maja on fakt ja see jääks sinna vähemalt aastakümneteks". Ja siis ütleb aastaid tudengeid õpetanud Ole: "Ma ei arva, et sinna vahele saab võrdusmärgi panna – Kunstiakadeemia ja kunstnikuks saamine. Suurest hulgast inimestest saaksid kunstnikud ka siis, kui Kunstiakadeemiat ei oleks." Ta mõtiskleb, et see olukord võiks isegi intrigeeriv olla – inimesed oleksid sunnitud hoopis teisi kanaleid kasutama, et kunstnikuks saada. "Me saaksime sel juhul võib-olla hoopis teistsuguseid kunstnikke?"

Ole peab kunstihariduse üheks suureks probleemiks seda, et ei muretseta ainult parimate arengu pärast, vaid peab kindlasti hoolt kandma, et piisavalt suur arv sisseastunuid ka lõpetaks ning ükski neist piinlikkust ei valmistaks. Inimesed arenevad aga väga erinevas tempos, mitte ühtemoodi, 3+2 taktimõõdu järgi.

"Kunagi oli nii, et saadame poisi kroonu, seal õpetatakse ta kuidagi välja, pannakse puhas riie selga, harjutatakse hambaid ja nägu pesema. Ja igast karjapoisist saabki inimene. Õpib vähemalt lusikaga sööma. Tundub, et süsteemi idee on jäänud paljuski samaks: garanteerida keskmine. Aga see ei ole ju tegelikult üldse oluline!" ütleb Ole, kes on enda väitel lapsest saati teadnud, et tahab saada kunstnikuks.

Kevadnäitus

Ole on Eesti Kunstnike Liidu liige, kuid Kunstihoones märtsi lõpul avatava "Kevadnäituse" teise alfabeetilise osa väljapanekul tema töid ei näe.

"Mul läks ikka tükk aega aru saamiseks, et need on nõmedad näitused. Sellise printsiibi järgi ei saa teha normaalset näitust. Seda tüüpi demokraatia ja hea kunst ei käi üldiselt käsikäes. Tuleb olla konkreetsem," tõdeb Ole, kes on veendunud, et liigne leplikkus näitusele pääsevate tööde osas laseb eksponeerida liiga palju halba kunsti. "Mulle ei paku see huvi. Võib-olla mõnele pakub huvi saada näitusel mingi absoluutne ülevaade Eesti kunstist, samuti nagu paraadil Eesti relvajõu-

dudest. Mina küll ei taha kõiki näha, ja ma ei taha ka kõigiga koos esineda," on kunstnik konkreetne.

Ja halvast kunstist, mitmete kunstnike vähesest intensiivsusest ja vaiksest tiksumisest rääkides mõtiskleb Ole: "See on tegelikult huvitav traagika, ehtne ja eluline. Mitte Hamleti traagika, mis kirjaniku välja mõeldud ja tippnäitlejate poolt sujuvalt etendatud. Keegi ei tee meelega sitta, aga paljudel juhtudel tuleb lihtsalt niimoodi välja. Mitmete sammude koosmõjul ja tagajärjel hakkab lõpuks juhtuma nii, et kunstnik kaotab millimeeterhaaval oma särtsu ja taset. Väljastab lõpuks mingit ebamäärast ollust, mis nagu on kunst ja nagu ei ole, vilets aga on igal juhul."

Ole lisab, et võib nüüd kõlada nagu Jaan Tätte, kuid ütleb sellegipoolest: "Tähtis on see, mis võimaldab elu huvitavamaks teha. Et sinus on liikumine, et retk kestaks. Et astud jälle järgmise ja järgmise rongi peale ja liigud edasi, saad aimu, et su sees on veel midagi. Et elu tähendab midagi muud, kui lihtsalt hommikul üles tõusmist ja õhtul magama minekut. Et sa suudad ennast üllatada."

Muusika

Ole ateljee riiulis on hulga kunstiraamatute seas – Gerhard Richteri ja Lucian Freudi kataloogid, *arttoday*'d ja *artnow*'d – terve ports vinüülplaate. Queen. Emerson, Lake and Palmer. Rick Wakeman. "Ma ei kuula vinüüli mitte kvaliteedi pärast, vaid lihtsalt konsumeristliku haava pärast. Need on nostalgiaostud.

Nõukogude ajal pidin maksma 50 rubla ühe plaadi eest ja mul oli parimal hetkel kolm või neli plaati. Enne kui onu Austraaliast veel seitse saatis," räägib kunstnik ja tunnistab, et tema kõrv pole piisavalt treenitud, et vinüüli ja CD-plaadi helikvaliteedi erinevusest aru saada.

Ole ei ole aga 70ndatesse kinni jäänud, ta kuulab palju erinevat muusikat, laseb sõpradel endale soovitada, jälgib aasta lõpus kriitikute tabeleid, vahel üllatub, vahel pettub. Wooden Shjips. M. Ward. LCD Soundsystem, mis kirjelduse järgi oleks võinud meeldida, aga ei meeldinud kohe üldse.

"Liiga tihti on näha, kuidas jäädakse kuhugi lapsepõlve kinni ja lõpuks mingi mees ütlebki tõsimeeli, et pärast Led Zeppelini pole mitte midagi tehtud! Hakatakse idioodi juttu rääkima. Jumala pärast, et ma nii dementseks ei muutuks!" ütleb Ole lõbustatult, ja lisab: "Maailm on täis väga head muusikat. Kvaliteeti tõlgitakse pidevalt ümber vastavalt ajale, nii nagu peabki. Ka kunstis tuleb seda kogu aeg teha. Et oleks võimalik aru saada, et nüüd on aasta 2012, mitte 1975, kus tõesti tehti väga palju häid asju."

Ja räägib vaimustunult, kuidas ta kuulis Johnny Cashi töötlust Depeche Mode'i hitist "Personal Jesus" ja mõtles, et *fuck*, kui hea lugu! "Siis ma sain mehe geniaalsusest aru. Vana tark mees, kes on kõike näinud, kellel on kõigest ükskõik. Ja siis teeb selliseid mõnusaid lugusid, peaaegu laulmata, sõnu lugedes," ütleb kunstnik, kellele muusikat tõmmata ei meeldi, sest "ümbris on ka hästi oluline". Kunstnik ikkagi.

Erinevus ja sarnasus

Ole käekirja naljalt kellegagi sassi ei aja. Tema mullipead seiklevad Radissoni hotelli fuajees ja Kumus väljas olevad tööd on järjekordne põnev peatükk pidevalt uut otsiva kunstniku loomingus.

Kunstnik on veendunud, et erisus ongi see, mis meid, inimesi, ühendab: "See on vana tüüpi mõtlemine, et peab olema mingi ühendav joon. Tegelikult on just pigem erisus liikumapanev jõud. Alati on kuhugi mindud pigem sellepärast, et sealt loodetakse midagi teistsugust saada. Isegi turule tullakse kauplema, sest minul on kaalikad ja sinul on porgandid. Kui meil kõigil oleks kaalikad, siis mis sa seal ikka kaupled nii väga!"

Ole kinnitab, et ei ole vaja kroonulikku sarnasust, et maakera on nii pisike ja see on juba iseenesest ühendav. "Me elame praktiliselt ühiskorteris. Miks peaks ühiskorteris sees veel otsima mingeid ühendavaid lülisid?" Ta ei mõista, miks peaksid kõik sarnast "vormi" kandma, miks tellitakse mitmetes firmades kogu kollektiivile ühesuguseid nokkmütse ja lipse, miks peaksid kõik eestlased lugema Tammsaaret. "Ma ei usu, et Tammsaare sellepärast hauas nutma hakkab. Tagasihoidliku mehena on see talle võib-olla isegi kergendus. Et kellelegi ei löödaks jälle "Tõe ja õiguse" viie osaga pähe, et loe, poiss, läbi, muidu ei tea sa Eesti kultuurist ikka mitte midagi," ütleb Ole.

"Vaatad taevasse ja galaktika on ju hiigelsuur ja me kõik elame selle kuradi pisikese palli otsas. Ja me kõik näeme veel suhteliselt sarnased välja ka, võrreldes marslastega vähemalt! See, et üks inimene on kollasem või mustem, on väga väike erinevus. Meid võiks ühendada inimlikkus. Ja mõlemad pooled võiksid pärast suhtlust ellu jääda. Kas see ei ole piisav?"

"Kena kangelane ja küllaga vaikelusid" Kumus 15. aprillini

FOTOD VALLO KRUUSER, REPRO

"Vaikelu G.R-i mälestuseks"

1992. aastal käis Kaido Ole Stockholmis ja nägi Moderna Museetis sakslase Gerhard Richteri näitust. Kumu näitusel on kohe sissepääsu juures maal, mis kannab pealkirja "Vaikelu G.R-i mälestuseks" (2011) ja kujutab Richteri maalidelt tuttavat küünalt. Richteri 1983. aastal valminud "Kerze" ehtis ka ansambli Sonic Youth 1988. aastal ilmunud albumi "Daydream Nation"ümbrist.

Kaido Ole: "Kunagi oli Richter mu jaoks suhteliselt tähtis kunstnik. Nüüd enam mitte nii palju. Ütleme, et see on kunagise õpetaja ja eeskuju mälestuseks, kuigi ma ei taha neid sõnu kasutada. Võib-olla ka sellepärast, et ma ei viitsi süveneda kellessegi nii palju, olen suhteliselt pealiskaudne neis asjus. See ei andnud päris õpetaja-õpilase mõõtu välja, piltlikult öeldes: ma tulin enne tunnist ära, kui ta jõudis mulle midagi õpetama hakata.

1990ndate algus oli jälk aeg. Kõik oli kuidagi sassis ja nõme. Vana enam ei olnud ja uut veel ei olnud. Mõtlen jubedusega tagasi, kui kriitikavabalt võeti kõike seda vastu, mis läänest tulema hakkas.

Ja kui välismaale läksid, olid samuti täiesti ebaadekvaatne. Ei jaganud üldse matsu, helistikud olid täiesti teistsugused, kriitikameel ja analüüsivõime olid nullilähedased.

Seal oleks võinud ka mingi teine näitus olla ja ma oleks tõenäoliselt samamoodi silmad kandiliseks vaadanud.

Ja muuseum oli niivõrd lahe ja teistsugune. Kõik oli teistsugune – inimesed, linnapilt, kaubakõllus. Ja ka see kunstnik, keda sulle pakuti, kuigi mulle oleks tõenäoliselt ükskõik milline kunstnik kõlvanud.

Ja see tegi selle kõik natuke traagiliseks ja õnnetuks, et nüüd sa seal oled, kuradi aborigeen!

Ma vihkan igasuguseid algusi, asjad kuidagi ei haaku üksteisega. Kõik on juhuslik ja sa ei oska asju omavahel ühendada. Masin ei toimi. Oled kõige vastu nii kaitsetu.

Mulle on jäänud meelde üks film Richterist. See, kuidas ta tegi neid suuri töid, kuidas ta lõdva randmega käis neist tohututest formaatidest üle, suured kaabitsad, millega tõmbas värvi lõuendile laiali. Ei mingit nikerdamist. Selline suhteliselt ülbe või eesmärgipärane suhtumine kunsti. Ei piira ei legendid ega õpikud, ja ei tohikski tegelikult piirata. See oli hea. Mul on see siiamaani meeles."

EE Vaata lisapilte digilehest ajaleht.ekspress.ee